

ONA TILI DARSLARIDA BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING SAVODXONLIGINI OSHIRISH

Soatova Lobar

Toshboyeva Muborak

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 107-guruh 2-bosqich talabalari

Email:r92578958@gmail.com

Email:toshboyevamuborak@gmail.com

Tel:+998885311206

Tel:+998999372198.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17346879>

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda ona tili darslarini samarali tashkil etish orqali o'quvchilarning savodxonligini oshirish masalalari yoritilgan. Unda o'qituvchining o'quvchilarga individual yondashuvi, interfaol metodlardan foydalanish, o'qish va yozish ko'nikmalarini shakllantirish jarayonidagi samarali usullar tahlil qilinadi. Maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun metodik tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы повышения грамотности учащихся начальных классов через эффективную организацию уроков родного языка. Анализируются индивидуальный подход учителя к ученикам, использование интерактивных методов, а также эффективные способы формирования навыков чтения и письма. Статья включает методические рекомендации для учителей начальных классов.

Annotation. This article explores the issues of improving the literacy of primary school students through the effective organization of native language lessons. It analyzes the teacher's individual approach to students, the use of interactive methods, and effective ways to develop reading and writing skills. The article also provides methodological recommendations for primary school teachers

Kalit so'zlar: Savodxonlik, ona tili, boshlang'ich ta'lim, o'qish, yozuv, metod, o'quvchi faoliyati, nutqiy rivojlanish. nutq madaniyati, o'qish malakasi, o'yin texnologiyasi, tafakkur, innovatsion yondashuv.

Kirish. Boshlang'ich ta'lim — bu o'quvchining shaxs sifatida shakllanishi, tafakkur va nutqiy rivojlanishining poydevori yaratiladigan eng muhim bosqichdir. Aynan shu davrda bola atrof-muhitni anglashni, so'z orqali fikr bildirishni, o'z his-tuyg'ularini ifoda etishni o'rganadi. Shuning uchun ham boshlang'ich ta'limda ona tili fanining o'rni beqiyosdir. Ona tili darslari o'quvchilarning savodxonligini, nutq madaniyatini, o'qish va yozish malakasini shakllantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Savodxonlik – bu faqat harflarni o'qish yoki yozish emas, balki o'qilgan matndan ma'no chiqarish, so'z va gaplarni to'g'ri tuzish, o'z fikrini aniq, izchil va mantiqiy ifoda etish qobiliyatidir. Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarning faqat texnik savodini emas, balki funksional savodxonligini ham rivojlantirish talab etiladi. Ya'ni, bola olgan bilimni hayotda qo'llay olishni, mantiqan fikrlashni va mustaqil qaror qabul qilishni o'rganishi zarur.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish, yosh avlodni har tomonlama yetuk, bilimli va ijodkor shaxslar qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan

biri hisoblanadi. Shu boisdan ham so'nggi yillarda ta'lim tizimida ona tili faniga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yangi davlat ta'lim standarti, zamonaviy darsliklar va metodik qo'llanmalar o'qituvchilardan yangicha yondashuvni talab etmoqda.

Ona tili darslarini samarali tashkil etish orqali o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini, muloqot madaniyatini, ijodiy fikrlashini rivojlantirish mumkin. Dars jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, individual imkoniyatlari, qiziqishlari va o'rganish tezligi hisobga olinishi kerak. O'quvchi faol ishtirok etadigan, o'yinli, interfaol va multimedia vositalari bilan boyitilgan darslar natijadorlikni sezilarli oshiradi. Bundan tashqari, boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish va yozish jarayoniga bo'lgan qiziqishni uyg'otish ham savodxonlikning muhim sharti hisoblanadi.

O'qituvchi darsni faqat grammatik bilimlar bilan cheklab qo'ymasdan, o'quvchini fikrlashga, tahlil qilishga, matn bilan ishlashga o'rgatishi lozim. Shunda bolalar uchun o'qish va yozish jarayoni majburiyat emas, balki qiziqarli mashg'ulotga aylanadi.

Shunday qilib, ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda ona tili darslarini samarali tashkil etish orqali o'quvchilarning savodxonligini oshirish yo'llari, interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyati, o'qituvchi va ota-onalar hamkorligi hamda zamonaviy texnologiyalarning o'rni haqida so'z yuritiladi.

Asosiy qism. Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning savodxonligini oshirishda ona tili darslarining o'rni beqiyosdir. Ushbu darslar o'quvchilarga nafaqat o'qish va yozishni, balki to'g'ri so'zlash, fikrni mantiqan bayon etish, tahlil qilish va muloqot madaniyatini ham o'rgatadi. Savodxonlikni shakllantirish uzluksiz, tizimli va bosqichma-bosqich olib borilishi lozim. Ona tili darslarida savodxonlikni oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish maqsadga muvofiq. O'qish malakasini rivojlantirish. Boshlang'ich sinflarda o'qish texnikasini to'g'ri yo'lga qo'yish muhimdir. O'quvchilar bilan har kuni ovoz chiqarib, ifodali o'qish mashqlari o'tkazish lozim. Matn ustida ishlashda "savol-javob", "fikr bildir", "matndan top" kabi interfaol topshiriqlardan foydalanish ularning tushunish va fikrlash qobiliyatini oshiradi.

Yozma savodxonlikni shakllantirish: Yozuv mashqlari davomida o'quvchilarga harflarni to'g'ri yozish, so'zlarni imlo qoidalariga muvofiq yozish, matn tuzish ko'nikmalari beriladi. Diktant, bayon, insholar orqali yozuv madaniyati shakllanadi. O'qituvchi o'quvchilarning yozuvlarini tahlil qilib, xatolarni birgalikda tuzatishi foydali natija beradi. So'z boyligini oshirish. O'quvchilarning nutq boyligini oshirish uchun o'yin texnologiyalari ("So'z top", "Kim tez?", "Zinapoya so'zlar") dan foydalanish darsni qiziqarli qiladi. Shuningdek, maqollar, matallar, topishmoqlar, she'rlarni o'qish orqali so'z zaxirasi kengayadi. Interfaol metodlardan foydalanish. "Klaster", "Aqliy hujum", "Insert", "Sinkveyn" kabi metodlar o'quvchilarni faol fikrlashga, o'z fikrini erkin ifoda etishga o'rgatadi. Zamonaviy axborot texnologiyalarini darsga tatbiq etish ham savodxonlikni oshirishda muhim omildir. O'quvchini rag'batlantirish har bir kichik yutuqni e'tirof etish, o'quvchini maqtov so'zlari bilan ruhlantirish ularning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi. Bu usul o'quvchi o'ziga ishonch hosil qilishiga yordam beraladi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy ta'lim sharoitida multimediali darslar, taqdimotlar, interaktiv testlar, audiomateriallardan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Masalan, matnni ovozli o'qish dasturlari orqali o'quvchi o'z talaffuzini eshitadi va to'g'ri o'qishga o'rganadi. O'qituvchi va ota-onalar hamkorligi o'quvchilarning savodxonligini oshirishda oilaning roli katta. O'qituvchi ota-onalar muntazam aloqa o'rnatib, farzandining

o'qishdagi muvaffaqiyatlarini muhokama qilib borishi kerak. Uyda birgalikda kitob o'qish, ertak aytish, so'z topish o'yinlarini o'ynash o'quvchining tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi. O'qituvchining shaxsiy mahorati o'qituvchi darsni ijodkorlik bilan tashkil etsa, har bir o'quvchining ehtiyojini inobatga olsa, natija samarali bo'ladi. Har bir darsda motivatsion muhit yaratish, o'quvchining fikrini qadrlash, xatolarni tahlil qilishda yumshoq yondashuv muhim ahamiyatga ega. Baholash va monitoring savodxonlik darajasini baholashda o'qituvchi nafaqat an'anaviy baholash usullariga (test, yozma ish) tayanmasligi, balki o'quvchining jarayondagi faolligini, fikrlashini va ijodkorligini ham inobatga olishi kerak. Formatif (jarayonli) baholash orqali o'quvchi o'z xatolarini o'zi ko'radi va to'g'rilashga o'rganadi. Shunday qilib, ona tili darslarida o'quvchilarning savodxonligini oshirish — bu faqatgina bilim berish emas, balki o'quvchilarning tafakkuri, nutqi, muloqot madaniyati va ijodiy fikrlashini rivojlantirish jarayonidir. Har bir o'qituvchi o'z tajribasiga tayanib, zamonaviy metodlarni to'g'ri qo'llagan holda ushbu maqsadga erishishi mumkin.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda ona tili darslarini samarali tashkil etish o'quvchilarning savodxonligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Ona tili fani – bu nafaqat o'qish va yozishni o'rgatish vositasi, balki o'quvchilarning tafakkuri, nutq madaniyati va mustaqil fikrlashini shakllantiruvchi asosiy fanlardan biridir. Savodxonlikni oshirish jarayonida o'qituvchi o'quvchilarga shaxs sifatida yondashib, ularning yosh xususiyatlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini inobatga olishi zarur. Har bir o'quvchining o'qish va yozishdagi individual xatolari ustida tizimli ishlash, ularni rag'batlantirish, muvaffaqiyatlarini e'tirof etish ularning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini kuchaytiradi.

Shuningdek, interfaol metodlar, zamonaviy axborot texnologiyalari va o'yinli yondashuvlardan foydalanish o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi. Ayniqsa, kichik yoshdagi bolalar uchun o'yin orqali o'qitish ularning tabiiy bilish ehtiyojini qondiradi, darsni jonli va qiziqarli qiladi. O'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik ham savodxonlikni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Uyda o'qish uchun qulay sharoit yaratish, birgalikda kitob o'qish, so'z o'yinlarini o'ynash o'quvchining tilga bo'lgan muhabbatini oshiradi. Shu tarzda bola o'qish va yozishni faqat maktabda emas, balki kundalik hayotining bir qismi sifatida qabul qiladi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchidan nafaqat bilim berish, balki o'quvchini mustaqil o'rganishga, o'z fikrini ifoda etishga, tahlil qilish va izlanishga yo'naltirish talab etiladi. Shu sababli, har bir darsda ijodkorlik, yangilikka intilish va o'quvchini o'ylashga majbur qiluvchi mashg'ulotlar tashkil etilishi lozim. Umuman olganda, ona tili darslarida o'quvchilarning savodxonligini oshirish — bu uzluksiz, bosqichma-bosqich davom etadigan murakkab, ammo samarali jarayondir. Agar o'qituvchi o'z ishiga mehr bilan yondashsa, zamonaviy metodlardan foydalansa va bolalar bilan iliq muloqot o'rnatsa, natijada o'quvchilar savodli, nutqi ravon, fikri tiniq, ma'naviy yetuk shaxslar sifatida kamol topadilar. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. "Boshlang'ich ta'lim davlat standarti" (DTS). – Toshkent, 2021.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xolmatova, M. Ona tili darslarida savodxonlikni rivojlantirish metodlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.

2. Rasulova, D. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozuv malakasini shakllantirishda o'qituvchining roli. – "Ta'lim va fan" jurnali, №3, 2023.
3. Abdullayeva, S. Interfaol metodlar orqali o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
4. G'ulomova, N. Boshlang'ich ta'limda nutq madaniyatini shakllantirish. – Samarqand: SamDU, 2022.
- Xaydarov A., Qodirova N. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: Fan, 2020.
5. Jumayeva D. Savod o'rgatishning innovatsion usullari. – Toshkent, 2019.
6. Zunnunov A. Ona tili ta'limida interfaol metodlar. – Toshkent, 2022.
7. Pedagogika va psixologiya jurnali. – 2023-yil, 4-son.